

NYKÖPINGS TINGSRÄTT
R 16

DOM
2016-11-04
Meddelad i
Nyköping

Mål nr
T 2153-15

PARTER

KÄRANDE

Linda Steen, 741107-7683
Vildandsvägen 3 E
642 34 Flen

Ombud: Jur.kand Ruth Nordström
Scandinavian Human Right Lawyers
Kristallen, Axel Johanssonsg. 6
754 50 Uppsala

Ombud: Advokat Jörgen Olson
Advokatbyrå Jörgen Olson AB
Allégatan 20
503 32 Borås

SVARANDE

Södermanlands läns landsting, 232100-0032
611 88 Nyköping

Ombud: Advokat Erik Danhard
Hamilton Advokatbyrå KB
Box 715
101 33 Stockholm

Ombud: Arbetschef Sophie Thörne
Sveriges kommuner och Landsting
118 82 Stockholm

DOMSLUT

1. Käromålet ogillas.
 2. Linda Steen ska ersätta Södermanlands läns landsting för rättegångskostnader med 1 215 736 kr, varav 1 172 000 kr avser ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från denna dag till dess betalning sker.
-

Dok.Id 229440

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 333 611 27 Nyköping	Folkungavägen 4	0155-12 04 00 E-post: nykopings.tingsratt@dom.se www.nykopingstingsratt.domstol.se	0155- 26 76 45	måndag – fredag 08:00-16:00

BAKGRUND

Inom Sörmlands läns landsting (Landstinget) finns kvinnokliniker vid Nyköpings lasarett, Mälarsjukhuset i Eskilstuna och Kullbergsska sjukhuset i Katrineholm. Mälarsjukhuset är ett länssjukhus och räknas nationellt som ett mellanstort sjukhus medan Nyköpings lasarett räknas som ett mindre sjukhus. Kullbergsska sjukhuset är ett närsjukhus, som har ett mer begränsat vårduppdrag än de andra två sjukhusen. Organisatoriskt sett hör Kullbergsska sjukhuset till Mälarsjukhuset. Till skillnad från kvinnoklinikerna vid Nyköpings lasarett och Mälarsjukhuset omfattar inte verksamheten vid Kullbergsska sjukhusets kvinnoklinik dygnet-runt-vård.

Linda Steen är utbildad barnmorska. Hon blev anställd av Landstinget år 2006; från och med september 2012 med placering som sjuksköterska vid vårdcentralen i Malmköping. Hösten 2013 ansökte hon dels om tjänstledigt för barnmorskestudier, dels om studiefinansiering. Parterna träffades i januari 2014 och diskuterade saken. Landstinget beviljade Linda Steen tjänstledighet och studielön. Den 3 februari 2014 undertecknade parterna en handling benämnd ”avtal/kontrakt” enligt vilken Linda Steen skulle få studielön mot att hon förpliktades att arbeta som barnmorska under två år, på 100 % tjänstgöringsgrad vid kvinnokliniken i Nyköping efter avslutade studier. Om anställningen vid Landstinget skulle upphöra på arbetstagarens initiativ inom en tvåårsperiod förelåg återbetalningsskyldighet på närmare angivet sätt. Studierna, som omfattade tre terminer, inleddes vårterminen 2014.

Den 16 mars 2015 inledde Linda Steen en mejlkontakt med Marianne Orrheim Blomberg, vårdchef vid förlossningen i Nyköping. Linda Steen meddelade att hon hade samvetsbetänkligheter mot att delta i abortvård. Kontakten mynnade ut i att Linda Steen inte erbjöds arbete vid kvinnokliniken i Nyköping, såvida hon inte kunde tänka sig att delta i abortvård. Med anledning av detta sökte Linda Steen arbete vid Mälarsjukhusets kvinnoklinik. Hon blev kallad till en intervju den 10 april 2015. Intervjun ställdes sedermera in. Den 5 maj 2015 fick Linda Steen beskedet att hon efter avslutade studier skulle återgå i tjänst som sjuksköterska vid vårdcentralen i

Malmköping. Studierna avslutades i juni 2015. Linda Steen erhöll sin barnmorskelegitimation den 15 juli 2015.

Under sommaren 2015 förekom kontakt mellan parterna där eventuell återbetalning av studielönen diskuterades. Detta mynnade ut i ett möte den 18 augusti 2015 där en överenskommelse undertecknades. Överenskommelsen innebar att Landstinget inte skulle ställa krav på återbetalning av studielönen samt att parterna inte hade några fortsatta krav på varandra. Den del av överenskommelsen som avsåg fortsatta krav annullerades sedermera. I slutet av augusti 2015 skickade Linda Steen återigen ett mejl till Marianne Orrheim Blomberg där hon efterfrågade möjligheten att arbeta på kvinnokliniken i Nyköping. Hennes förfrågan besvarades nekande.

Linda Steens tro och övertygelse är att ett mänskligt liv börjar vid befruktningen och att alla människor, inklusive ofödda foster, har lika värde. Hon anser sig därför vara förhindrad att medverka vid ingrepp eller handlingar som resulterar i att ett mänskligt liv släcks ut. Detta innefattar utdelning av fosterutdrivande tabletter, kvittering eller förlossning vid sena aborter samt insättning av kopparspiral eller dagen-efterpiller som kan resultera i en mycket tidig abort. Linda Steen har däremot inga problem med att möta och vårda en abortsökande kvinna vilket innefattar vård efter abort, t.ex. smärtlindring, dusch eller omklädning.

YRKANDEN OCH INSTÄLLNINGAR

Linda Steen har yrkat att Landstinget ska förpliktas att till henne betala 80 000 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 22 september 2015 (dagen för delgivning av stämningsansökan) till dess betalning sker.

Landstinget har bestritt käromålet men vitsordat sättet för räntans beräkning.

Linda Steen har yrkat ersättning för rättegångskostnader samt, för det fall hon skulle förlora målet, att vardera parten ska stå sin kostnad.

Landstinget har för egen del yrkat ersättning för rättegångskostnader och har bestritt annan fördelning av rättegångskostnaderna än den som följer av huvudregeln.

GRUNDER

Linda Steen

Rättighetskränkningar

Landstinget uppställde som anställningsvillkor att alla barnmorskor måste kunna medverka vid aborter och ha en viss inställning till abort. Landstinget tillämpade villkoret mot Linda Steen genom att avskeda henne från hennes anställning vid kvinnokliniken i Nyköping, alternativt neka henne anställning som barnmorska där, samt genom att neka henne anställning som barnmorska vid kvinnokliniken i Eskilstuna. Landstinget kränkte härigenom Linda Steens religions-, samvets- och tankefrihet samt hennes åsikts- och yttrandefrihet enligt artikel 9 och 10 i Europakonventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (EKMR). Anställningsvillkoret, det vill säga att en barnmorska ska vara beredd att medverka vid aborter samt ha en viss inställning till abort, är nämligen ett krav som särskilt missgynnar personer med viss religion eller annan trosuppfattning. På grund av detta har hon rätt till ideellt skadestånd.

Linda Steen gör inte gällande någon arbetsrättslig påföljd på grund av avskedandet. Hon yrkar inte någon ersättning enligt diskrimineringslagen (DL).

Genom följande kränkande uttalanden förmedlades beslutet om avskedade från kvinnokliniken i Nyköping (punkt 5), alternativt nekandet av anställning där (punkt 1–3 och 6–8), och beslutet om nekandet av anställning vid kvinnokliniken i Eskilstuna (punkt 4).

1. När Landstinget, genom Marianne Orrheim Blomberg och med stöd av ledningsgruppen vid kvinnokliniken i Nyköping via e-post den 17 mars 2015 uppgav: ”Det finns inte i vår policy eller i vårt sätt att arbeta som lämnar någon som helst öppning för en samvetsklausul. Vi har varken möjlighet eller intention att arbeta med detta undantag.” [...] ”Jag är ledsen men om du inte kan tänka dig att arbeta under dessa förutsättningar kan vi inte anställa dig hos oss.”
2. När Landstinget, genom Marianne Orrheim Blomberg, via e-post den 20 mars 2015 uppgav följande: ”Vi har helt enkelt inte plats i vår organisation för Dig för hos oss skulle arbetet involvera Dig i abortfrågor var Du än arbetar.”
3. När Landstinget, genom personalassistent Lisbeth van der Linden, per telefon den 30 mars 2015 hävdade att situationen med kontraktsanställningen var Linda Steens eget fel och att det var Linda Steen som därmed brutit kontraktet. Vidare när Lisbeth van der Linden ifrågasatte om Linda Steen överhuvudtaget skulle fullfölja barnmorskeutbildningen.
4. När Landstinget, genom Catarina Björndahl, via e-post den 9 april 2015 ställde in den intervju som Linda Steen kallats till den 10 april 2015, med hänvisning till att Landstinget har en gemensam policy om att inte anställa barnmorskor som inte kan utföra aborter.
5. När Landstinget den 5 maj 2015 avskedade Linda Steen från kontraktsanställningen och överförde henne till sin tidigare tjänst som sjuksköterska vid vårdcentralen i Malmköping helt utan hennes samtycke och i strid med det kontrakt som slutits med Linda Steen.
6. När Landstinget, genom Marianne Orrheim Blomberg, via e-post den 5 maj 2015 uppgav: ”Vi hade med glädje tagit emot dig men eftersom du uttryckte åsikter som vi inte kan stödja så går det inte. Lycka till!”

7. När Landstinget, genom personalassistent Lilian Andersson, vid ett möte den 19 augusti 2015 förmådde Linda Steen att ingå en överenskommelse med Landstinget som i grunden var rättsstridig. Överenskommelsen skulle främst behandla frågan om återbetalning av studielön, trots att det redan stod klart att någon studielön aldrig kunde krävas tillbaka. På så sätt missleddes Linda Steen kring de skyldigheter hon hade att betala tillbaka och skrev under en överenskommelse som innebar att hon själv inte kunde ställa några krav på Landstinget.
8. När Landstinget, genom Marianne Orrheim Blomberg, via e-post den 25 augusti 2015 uppgav följande: ”Vår inställning till samvetsklausul kvarstår. Vi kan erbjuda Dig arbete men då måste Du arbeta med alla barnmorskeuppgifter som tilldelats Dig inom kliniken utan undantag.”

Punkterna 1, 2 och 6 ovan samt följande uttalanden visar att nekandet av anställning beror på Lina Steens åsikter.

1. En representant från förlossningsenheten i Nyköping skrev via e-post att anställda inte ska sätta sig ”till doms över” kvinnor utan att ”kvinnans val är det primära”.
2. Vid kvinnokliniken i Eskilstuna konstaterades att trots ett stort behov av barnmorskor på BB skulle Landstinget inte anställa barnmorskor som inte kan arbeta med abort.
3. Den 20 mars 2015 förklarade en person vid Nyköpings kvinnoklinik som Linda Steen varit i kontakt med att kliniken var ”stolt över att all personal arbetar utifrån alla människors värde och att en tilltro till patienternas bästa är det rätta för dem. Vi ska stötta och hjälpa oavsett religion, sexuell läggning, etnicitet osv.”
4. Marianne Orrheim Blomberg skrev via e-post den 17 mars 2015 ”Ta en ordenlig funderare innan du fattar ett beslut så är du snäll.”

5. Marianne Orrheim Blomberg skrev via e-post den 20 mars 2015 ”Om Du tänker om är Du alltid välkommen att höra av Dig”.

Innebörden av uttalandena är att Linda Steen avskedades och/eller nekades anställning. Det görs inte gällande att uttalandena har inneburit kränkning i något annat avseende.

Lagval

Svensk rätt är underordnad EKMR och Europadomstolens praxis, som erkänner och fastställer samvetsfrihet som en mänsklig rättighet.

Enligt artikel 13 EKMR ska var och en vars rättigheter i enlighet med konventionen har kränkts ha tillgång till ett effektivt rättsmedel inför en nationell myndighet. Huruvida Linda Steen är berättigad till ideellt skadestånd för Landstingets kränkningar av hennes religions-, samvets-, och tankefrihet samt hennes åsikts- och yttrandefrihet ska i första hand prövas enligt bestämmelserna om det allmännas skadeståndsansvar enligt skadeståndslagen. Om möjligt ska skadeståndslagens regler tolkas fördragskonformt, vilket enligt praxis (NJA 2009 s. 463) innebär att vissa begräsningar i lagmotiv, praxis eller doktrin inte kan upprätthållas. Staten kan utan särskilt lagstöd åläggas att betala ideellt skadestånd för kränkning av rättigheter enligt EKMR i den mån det behövs för att Sverige ska uppfylla sina förpliktelser enligt konventionen.

Enligt EKMR är rätten till religions-, samvets- och tankefrihet samt åsikts- och yttrandefrihet å ena sidan och skydd mot diskriminering å andra sidan skilda saker (artikel 9 och 10 respektive 14). Vidare är religions- och samvetsfrihet två skilda rättigheter. Majoriteten av Europas länder tillämpar lagstiftning och praxis i frågan om samvetsfrihet för bland annat vårdpersonal, vilket inte bör sammanblandas med ländernas skydd av religionsfriheten. Samvetsfriheten omfattar både religiösa och icke-religiösa personer.

DL ger inte ett fullgott rättighetsskydd vid prövning av kränkningar av rätten till religions- och samvetsfrihet. Enligt förarbetena till lagen omfattas nämligen inte etisk

och moralisk övertygelse av lagens skyddsområde. DL omfattar inte heller rättighetsskydd av kränkning av en rättighet enligt EKMR när diskriminering inte har aktualiserats.

Av detta följer att DL inte utgör ett effektivt rättsmedel för rätten till samvetsfrihet och endast i begränsad utsträckning för kränkningar av religionsfriheten. Eftersom artikel 9 och 10 i EKMR har överträtts och det saknas andra rättsmedel för att få kränkningar av rätten till religions- och samvetsfrihet prövad är EKMR direkt tillämplig.

Preskription

En skadeståndstalan grundad på EKMR omfattas av den allmänna preskriptionstiden om 10 år. Linda Steens talan är följaktligen inte preskriberad i någon del.

Inskränkning av en rättighet i EKMR

Varje inskränkning i den enskildes rättigheter enligt EKMR måste

1. ha stöd i lag,
2. vara nödvändig i ett demokratiskt samhälle,
3. vara proportionerlig, varpå en intresseavvägning måste göras.

Tankefrihet är en absolut rättighet som en stat aldrig får inskränka.

Lagstöd

Lagstöd saknas för inskränkningen av både artikel 9 och 10 EKMR då abortlagens 5 § stadgar att ”endast den som är behörig att utöva läkaryrket får utöva abort eller avbryta havandeskap enligt 6 §”. Linda Steen är inte behörig att utöva läkaryrket.

Nödvändighetsrekvisitet

Nödvändighetsrekvisitet är relaterat till doktrinen om margin of appreciation som är starkt förknippat med om det finns en samsyn bland länderna i den fråga som saker gäller.

Det finns en närmast total samsyn i Europarådets medlemsländer gällande rätten till samvetsfrihet. Alla länder utom Sverige har generella klausuler i konstitution eller lag som skyddar rätten till samvetsfrihet vilket visar att samvetsfriheten är en grundläggande och etablerad rättighet i Europa. Hela 21 av 28 medlemsstater i EU har specifik lagstiftning som skyddar medicinsk personals rätt till samvetsfrihet. Dessutom är rätten till samvetsfrihet för vårdpersonal inskriven i den internationella etiska koden för barnmorskor, WHO och den internationella federationen för gynekologer.

I Europarådets resolution 1763 (The right to conscientious objection in lawful medical care) från 2010 uttrycks tydligt att sjukvårdspersonal ska ha rätt att avstå från handlingar som utsläcker mänskligt liv. Resolutionen fastställer att de flesta europeiska stater har en tillfredsställande reglering av samvetsfriheten för vårdpersonal och att stater är skyldiga att säkerställa att lagstadgad vård tillhandahålls samtidigt som de är skyldiga att respektera tanke- samvets- och religionsfrihet för sjukvårdspersonal.

I Europarådets resolution 1928 (2013) fastställs vikten av att upprätthålla samvets- och religionsfrihet, som endast kan bli föremål för de begränsningar som är nödvändiga i ett demokratiskt samhälle.

Enligt etablerad praxis från Europadomstolen kan rekommendationer och resolutioner ge vägledning kring rådande europeisk praxis och samsyn. Resolutionerna samt ingiven inläga och förteckning över lagstiftning i europeiska länder angående samvetsfrihet visar att det råder europeisk konsensus i frågan om samvetsfrihet för vårdpersonal.

Betydelsen av europeisk samsyn fastställdes i målet Bayatyan mot Armenien (Europadomstolen, Grand Chamber, 7 juli 2011, nr 23459/03). Ju större samsyn det finns bland Europarådets medlemsländer, desto mindre nationell bedömningsmarginal ("margin of appreciation") att avvika från denna samsyn tillfaller myndigheter i en enskild medlemsstat.

Samsynen i de europeiska länderna är mycket betydelsefull eftersom den dels visar hur fundamental rätten till samvetsfrihet är och att samvetsfrihet även omfattar sjukvårdspersonal, dels vilket tolkningsutrymme stater har när de avgör på vilket sätt de ska skydda samvetsfriheten. Rätten till samvetsfrihet för medicinsk personal skyddas inte av Landstinget.

När det finns en samsyn i Europarådets länder avseende samvetsfrihet medför det att en stat som inte erkänner denna rättighet har minimala möjligheter att rättfärdiggöra ett ingrepp i rätten till samvetsfrihet och religionsfrihet. En sådan stat måste kunna framlägga övertygande och tvingande skäl ("convincing compelling reasons") och kunna visa att kränkning av religionsfriheten och samvetsfriheten beror på trängande sociala skäl ("pressing social needs"). Landstinget har inte framfört några sådana skäl.

Proportionalitet

Det är varken proportionerligt eller nödvändigt att förbjuda en enskild barnmorska att arbeta inom sitt yrke på grund av en abstrakt idé om att detta skulle inskränka kvinnors rätt till lagstadgad vård. Barnmorskor har beviljats samvetsfrihet sedan abortlagens tillkomst utan att rätten till vård för enskilda har begränsats.

Landstinget har inte försökt att anpassa verksamheten till en individ som inte kan utföra abort. Sådana anpassningar har gjorts på arbetsplatser i Sverige sedan abortlagens tillkomst. Abortvården är en liten del av kvinnoklinikens arbete. Aborter är dessutom i stort sett alltid planerade. Det är fullt möjligt för Landstinget att ge individer som inte kan utföra abort andra arbetsuppgifter. Den främsta akuta

situationen som kan uppstå är då en abort redan är utförd och en kvinna blöder onormalt. En sådan situation omfattas inte av Linda Steens samvetsfrihet.

Linda Steen kan medverka vid stödjande vård under och efter aborter samt informera om vilka preventivmedel som finns och hänvisa till andra kollegor om någon önskar en kopparspiral. I praktiken aktualiseras hennes tro och övertygelse endast vid den del av aborter (ca 1 procent) som är sena och sker efter vecka 18 på förlossningsavdelning (tvåstegsaborter). Dessa är planerade, varför problematiken enkelt skulle kunna lösas vid schemalaggningsen. I proportionalitetsbedömningen ska också vägas in att det råder stor brist på barnmorskor i Landstinget.

Övriga europeiska länder lyckas balansera både rätten till samvetsfrihet och rätten till lagstadgad vård. Det är således inte en nödvändig åtgärd i ett demokratiskt samhälle att hindra barnmorskor som inte kan utföra abort att arbeta inom sitt yrke.

Landstinget

Sammanfattning av bestridandet i sak

Beslutet att inte anställa Linda Steen som barnmorska – alternativt att avsluta hennes anställning som barnmorska – är rättsenligt.

Inom Landstinget har det fattats beslut att Linda Steen inte kan vara verksam som barnmorska och därmed inte ska engageras alternativt vara fortsatt engagerad i en sådan roll. Vare sig dessa beslut från klinikledningarna – eller de besked som givits från personalhandläggare, vårdenhetschefer och verksamhetschefer till Linda Steen om att hon inte var aktuell för arbete som barnmorska har varit kränkande eller utgjort en kränkning på något annat sätt av hennes samvets- eller religionsfrihet.

Det villkor som Landstinget ställde upp för anställning vid Nyköpings lasarett och Mälarsjukhusets kvinnokliniker är att sökanden ska vara legitimerad barnmorska, med

vilket menas det som ingår i Socialstyrelsens kompetensbeskrivning för barnmorskor. De krav som verksamheterna inom kvinnoklinikerna måste uppfylla, enligt gällande reglering och med hänsyn till verksamhetens behöriga gång, medger inte att anställda fritt väljer vilka arbetsuppgifter de inte ska utföra. Linda Steen har på förhand deklarerat att hon inte kan utföra samtliga moment som ingår i kompetenskraven för legitimerad barnmorska. Hon saknar därmed grundläggande förutsättningar att utföra de arbetsuppgifter som åligger en barnmorska vid landstingets kvinnokliniker.

Linda Steen har inte behandlats annorlunda än vilken arbetstagare som helst som förklarat sig inte vara beredd att utföra de berörda arbetsuppgifterna.

Något missgynnande i DL:s mening föreligger inte och det är inte heller fråga om någon indirekt diskriminering enligt 1 kap. 4 § 2 p. DL eftersom alla barnmorskor som sökte arbete i verksamheten eller önskade få en placering i verksamheten, med samma begränsning som Linda Steen vad gäller att utföra arbetsuppgifter, skulle ha behandlats på samma sätt.

I vart fall har handlandet haft ett behörigt syfte samt varit nödvändigt och lämpligt.

Yttrande- och åsiktfriheten saknar betydelse för prövningen av frågorna i målet då det är Linda Steens faktiska begränsningar att utföra arbetet som utgör grunden för arbetsgivarens beslut. Hon har inte behandlats annorlunda än någon annan arbetssökande som haft samma begränsningar oavsett anledningen till vägran att befatta sig med arbetsuppgifterna.

För det fall att tingsrätten anser att målet ska prövas enligt lag om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna alternativt EKMR föreligger det inte någon överträdelse av artikel 9 eller 10 med hänvisning till den praxis som föreligger från Europadomstolen.

Det bestrids att en sådan reservationsrätt som Linda Steen gör gällande skulle vara det enda sätt som en stat kan uppfylla EKMR.

För det fall att en arbetstagare under pågående anställning, under åberopande av samvetsfrihet eller motsvarande förhållanden, meddelar att han eller hon saknar förutsättningar att utföra sina arbetsuppgifter kommer han eller hon inte att tvingas utföra denna uppgift om det inte föreligger fara för patientens liv och hälsa. Om hindret vad gäller arbetsuppgifter är bestående kommer förflyttning eller omplacering att aktualiseras för att försöka lösa situationen. Denna hantering är en konsekvens av det samlade rättsskydd som gäller enligt svensk rätt.

Vid en intresseavvägning ska det beaktas vad Landstinget sammantaget har erbjudit Linda Steen och de förmåner hon har erhållit samt Linda Steens förtigande av väsentliga förhållanden.

Lagval

Linda Steen har som arbetstagare vid Landstinget omfattats av ett betydande rättighetsskydd enligt svensk lag och svenska kollektivavtal. Linda Steen har valt att inte i målet åberopa detta rättighetsskydd. Linda Steens rättsliga position ska i anslutning till sedvanliga processrättsliga principer bedömas utifrån svensk lag. Detta innebär att bl.a. DL är tillämplig.

Av förarbetena till DL framgår att avsikten med lagen har varit att Sverige som stat ska uppfylla sina åtaganden enligt internationella förpliktelser, däribland såväl EKMR som direktiv antagna inom EU om förbud mot diskriminering. DL är således tänkt att på ett uttömmande sätt tillhandahålla ett skydd mot diskriminering på grund av religion eller annan trosuppfattning. Domstolar och andra tillämplande instanser kan inte på fri hand bestämma sanktioner för överträdelser av förbudet mot diskriminering. I händelse av att DL inte till fullo anses erbjuda det skydd som följer av Europarätten (EKMR och EU-rätten) ska lagen tolkas på sådant sätt att överensstämmelse uppnås. Linda Steen

kan därmed enligt svensk rätt göra gällande anspråk med stöd av DL. I förevarande fall ska alltså DL tillämpas fullt ut, vilket inkluderar lagens preskriptionsbestämmelser.

EKMR kräver inte att staterna garanterar rättigheter exakt på det sätt som har angivits i EKMR. Det är tillräckligt att det i den nationella rätten finns bestämmelser som i den konkreta situationen innebär att det finns ett rättighetsskydd att tillgå.

Innebörden av att DL:s preskriptionsbestämmelser ska tillämpas är att samtliga av Linda Steen åberopade händelser som inträffade före den 18 maj 2015 är preskriberade med stöd av 6 kap. 4 § 2 st. DL på grund av den fyramånadersfrist för väckande av talan som är tillämplig enligt 66 § 2 st. medbestämmandelagen. Beslut i frågan och kommunikation om besluten ligger i tiden i mitten av mars (Nyköping) respektive början av april (Eskilstuna). Senare kommunikation om dessa beslut innefattar inte att någon ny rättshandling från Landstingets sida har ägt rum. Detta innebär att Linda Steens talan i sin helhet är preskriberad. För det fall tingsrätten skulle finna att Linda Steen avskedades från en anställning vid kvinnokliniken i Nyköping är dessa händelser dessutom preskriberade med stöd av 41 § lagen om anställningsskydd.

Rättighetskränkningar

Linda Steens utbildningskontrakt utgjorde inte något anställningsavtal med kvinnokliniken i Nyköping. Följaktligen kan hon inte ha avskedats därifrån.

Oavsett denna bedömning innefattar Landstingets agerande inte att Landstinget har ådragit sig skadeståndsansvar.

Beslutet om att Linda Steen inte skulle erbjudas arbete – alternativt skiljas från en anställning – fattades av klinikledningen vid de berörda kvinnoklinikerna.

Personalhandläggarna och de andra personer som har haft kommunikation med Linda Steen har endast haft i uppgift att genomföra dessa beslut.

Ordalydelsen av mejlkonversationerna i punkt 1, 2, 6 och 8 vitsordas.

Lisbeth van der Linden uttalade sig inte, i det telefonsamtal som ägde rum mellan henne och Linda Steen, på det sätt som Linda Steen har gjort gällande (punkt 4). Inte heller missleddes Linda Steen genom svikligt förfarande när hon undertecknade överenskommelsen (punkt 7).

I övrigt utgjorde inte de besked som lämnades av personalhandläggare samt vårdenhets- och verksamhetschefer till Linda Steen om att hon inte var aktuell för arbete som barnmorska kränkningar av hennes religions-, samvets- och tankefrihet eller hennes åsikts- och yttrandefrihet enligt EKMR. Något missgynnande i DL:s mening föreligger inte och det är inte heller fråga om någon indirekt diskriminering enligt 1 kap. 4 § p. 2 DL.

Som arbetsgivare ägde Landstinget nämligen rätt att fritt besluta om verksamhetens organisation, kompetenskraven för de anställda och, i förlängningen, vem som skulle anställas. Detta innebär i sin tur att Linda Steen saknade rätt – oavsett skäl – att välja vilka arbetsmoment som hon skulle utföra inom ramen för en tänkbar anställning som barnmorska. Linda Steen förklarade att hon inte kunde utföra samtliga moment som ingår i kompetenskraven för en legitimerad barnmorska. Hon uppfyllde alltså inte de grundläggande förutsättningarna att utföra de arbetsuppgifter som åligger en barnmorska vid någon av Landstingets kvinnokliniker. Därmed behandlades hon inte annorlunda än någon annan arbetstagare som skulle förklara sig inte vara beredd att utföra de berörda arbetsuppgifterna.

I ett fall där en anställd under åberopande av samvetsfrihet meddelar att denna inte kan utföra sina arbetsuppgifter behöver arbetstagaren inte utföra uppgifterna, så länge det inte föreligger fara för en patients liv eller hälsa. Om hindret är bestående kommer förflyttning eller omplacering ske. Landstinget behövde inte omplacera Linda Steen, eftersom hon hade en tillsvidareanställning som sjuksköterska.

Proportionalitet

Det krav som Landstinget uppställer för anställning vid Nyköpings lasarett och Mälarsjukhusets kvinnokliniker är att sökanden ska vara legitimerad barnmorska, med vilket menas det som ingår i Socialstyrelsens kompetensbeskrivning och som var och en som utbildat sig till barnmorska därmed kan förstå ingår i arbetsuppgifterna. Dessa krav är sakligt motiverade. De är nödvändiga och lämpliga utifrån verksamhetens krav, abortlagen, hälso- och sjukvårdslagen, patientsäkerhetslagen och Socialstyrelsens föreskrifter, bland annat föreskriften om abort (SOSFS 2009:15).

Abortvården – där även preventivmedelsrådgivning ingår – är en integrerad del av kvinnoklinikernas verksamhet. Abortsökande kvinnor, kvinnor som genomgår abort och kvinnor med komplikationer kopplat till abort återfinns inom rådgivningsverksamhet, gynekologisk mottagning, som akuta fall på jourtid, på vårdavdelning och förlossningsavdelning. En abortsökande kvinna måste vara säker på att träffa endast personer som hyser empati för hennes situation. Vården ska så långt möjligt utformas gemensamt med patienten. Patienterna ska visas omtanke och respekt. Det är därmed inte förenligt med god vård och läkareetik att inom ramen för kvinnoklinikens verksamhet anförtro sysslor till personer som motsätter sig abort. Det är inte heller möjligt mot bakgrund av att de anställda roterar mellan olika avdelningar och måste kunna hjälpa till med varandras patienter. Landstinget måste dessutom ta höjd för att arbetstagare tillfälligtvis kan ha nedsatt arbetsförmåga. Till detta hör att arbetet – för att det inte ska leda till förslitningsskador – bör vara allsidigt. Det har därför inte varit lämpligt och möjligt att på så sätt som Linda Steen menar anpassa verksamheten till henne.

Det bestrids att det på det sätt som Linda Steen gjort gällande skulle föreligga någon allmän brist på barnmorskor inom landstinget.

EKMR

Det föreligger lagstöd för Landstingets agerande.

Det föreligger ingen europeisk samsyn på det berörda området på det sätt Linda Steen gör gällande. De åberopade resolutionerna har inte den rättsliga innebörd som Linda Steen har uttalat. Det görs i EKMR-praxis inte någon sådan uppdelning mellan religions- och samvetsfrihet som Linda Steen gör gällande.

Det framgår av praxis kring EKMR och närslutande konventioner att det föreligger en betydande tolkningsmarginal för staterna att utforma sina egna regler på det berörda området.

Med hänsyn till den betydande tolkningsmarginal som tillerkänns staterna och att det rör sig om konkurrerande rättigheter för andra intressenter (främst patienterna, men även andra) går den svenska lagstiftningen inte utöver den tillåtna tolkningsmarginalen. Linda Steens rättigheter enligt konventionen har därmed inte blivit kränkta vare sig om hon inom ramen för ett anställningsförhållande med Landstinget skulle ha nekats att erhålla ett uppdrag som barnmorska eller skulle ha skiljts från ett sådant annat uppdrag som barnmorska. Linda Steen kan sålunda inte enligt EKMR med framgång göra gällande de rättigheter hon påstår.

SAKOMSTÄNDIGHETER**Linda Steen**

Det möte som företogs mellan parterna i januari 2014 var en anställningsintervju. Linda Steen uppgav då att hon önskade jobba på förlossning och BB. Personen som intervjuade henne bekräftade att kvinnokliniken hade störst behov av barnmorskor på förlossningen. Under intervjun blev Linda Steen lovad arbete på BB och förlossning. De samtalande ingenting om eventuellt arbete på gynekologisk avdelning och insatser

innebärande abort var aldrig föremål för diskussion under intervjun. Vid intervjutillfället var Linda Steen omedveten om att de sena aborterna sker på förlossning och trodde därför att hon skulle kunna undvika aborter om hon kunde jobba på förlossning och BB.

Den 3 februari 2014 undertecknades ett anställningsavtal till en kontraktsanställning enligt vilket Landstinget skulle betala studielön under utbildningen mot att Linda Steen förpliktade sig att jobba två år vid kvinnokliniken i Nyköping efter avslutade studier. Parterna var överens om att Linda Steen skulle tillträda en tjänst som barnmorska när hon hade fått sin barnmorskelegitimation i juni 2015.

Under utbildningens gång förstod Linda Steen att de sena aborterna, som utgör 1 procent av alla aborter, är förlagda till förlossningen. Eftersom dessa är planerade trodde hon dock fortfarande att de skulle gå att undvika. Med anledning av det skickade hon den 16 mars 2015 ett mejl till Marianne Orrheim Blomberg och redogjorde för sin ståndpunkt. Hon blev då meddelad av ledningsgruppen genom Marianne Orrheim Blomberg personligen att det inte var möjligt att anställas med samvetsklausul och att Linda Steen inte skulle bli anställd om hon inte kunde tänka sig att utföra aborter (punkt 1–2). Hon ombads även att själv ta kontakt med personalutvecklingsenheten i Landstinget så att de kunde komma fram till hur de skulle hantera hennes kontraktsanställning.

Linda Steen tog kontakt med Lisbeth van der Linden, handläggare på Personalutvecklingsenheten, som uttryckte att situationen med kontraktanställningen var Linda Steens eget fel, att hon brutit kontraktet och ifrågasatte om Linda Steen överhuvudtaget skulle fullfölja utbildningen (punkt 3).

Linda Steen var angelägen om att uppfylla sin del av kontraktet och trodde att hon skulle kunna göra det genom att arbeta i Eskilstuna. Hon tog därför kontakt med Catharina Björndahl, tillförordnad vårdenhetschef, vid kvinnokliniken på Mälarsjukhuset i Eskilstuna för att fråga om hon kunde fullfölja kontraktanställningen

där, eftersom det rörde sig om samma landsting. Hon uppgav då att hon inte ville medverka vid abort. Linda Steen blev kallad till en intervju den 10 april 2015, vilken sedermera ställdes in under hänvisning till att Landstinget hade en gemensam policy att inte anställa barnmorskor som inte kunde medverka vid aborter (punkt 4). Detta sedan Lisbeth van der Linden hade fått kännedom om intervjun och kontaktat sina kollegor i Eskilstuna. I samband med detta uppgav Lisbeth van der Linden också i telefonsamtal med Linda Steen att ” Nej! Det stämmer inte. Landstinget Sörmland ska inte nyanställa några barnmorskor som inte kan arbeta i abortvården”.

Linda Steen blev beviljad tidig semester och därefter föräldraledighet fram till den 30 september 2015 för att hinna tänka efter. Den 5 maj 2015 överfördes dock Linda Steen från kontraktsanställning till sin tidigare tjänst som sjuksköterska vid vårdcentralen i Malmköping utan hennes samtycke och i strid med den kontraktsanställning hon hade (punkt 5). Sedan Landstinget hade gjort klart för Linda Steen att det inte avsåg att fullfölja kontraktsanställningen sa hon upp sig.

Den 7 juli 2015 fick Linda Steen ett mejl från Lilian Andersson, ny handläggare på Personalutvecklingen, som uppgav: ”För övrigt skulle jag vilja träffa dig och göra ett avslut, en överenskommelse, som innebär att Landstinget Sörmland inte kommer kunna ställa krav på återbetalning av det studiestöd du haft på ca 200 000 kr under din utbildning.” Linda Steen blev lovad att få överenskommelsen skickad till sig inför det möte som hade planerats till den 18 augusti 2015. Så skedde emellertid inte. I stället författades och undertecknades överenskommelsen under mötet på ett för Linda Steen överrumplande sätt. Hon upplevde att hon var tvungen att skriva på, utan att först få begrunda situationen. På mötet uppgav Lilian Andersson att någon återbetalningsskyldighet inte skulle kunna bli aktuell, eftersom villkoren för kontraktanställningen var för oklara. Trots detta författades överenskommelsen, varvid Linda Steen blev missledd om sina rättigheter och skyldigheter. Lilian Andersson la också till något parterna inte diskuterat under själva mötet, att ”Parterna, Linda Steen och Landstinget Sörmland inte har några fortsatta krav på varandra” (punkt 7). Linda

Steen begärde den 25 augusti 2015 att få den delen av överenskommelsen annullerad, vilket Landstinget accepterade.

Den 25 augusti 2015 skickade hon återigen ett mejl till Marianne Orrheim Blomberg och efterfrågade om det fanns någon möjlighet för henne att arbeta vid kvinnokliniken i Nyköping utan att behöva utföra aborter. Svaret var återigen nekande (punkt 8).

Linda Steen sa upp sig från sin sjukskötersketjänst den 30 juni 2015.

Landstinget

Mötet som hölls i januari 2014 var inte en anställningsintervju. Inte heller blev Linda Steen lovad anställning på BB och förlossning. Innan studielön beviljas sker en kontakt mellan den sökande och den verksamhet/klinik som studierna är tänkta att passa för och där det finns behov. Linda Steen träffade därför Marianne Orrheim Blomberg vid kvinnokliniken i Nyköping i januari 2014. Någon gång i början av 2014 träffade Linda Steen även barnmorskan Aino Börjars Treijs, som visade Linda Steen runt på kvinnokliniken. Aino Börjars Treijs hade inget ansvar för rekryteringsfrågor utan blev ombedd att ta hand om Linda Steen eftersom Marianne Orrheim Blomberg hade förhinder. De talade om arbetstider samt rotation mellan olika enheter och arbetspass. Inga frågor om innehållet i vården eller abortvård diskuterades. Linda Steen fick inget löfte om att enbart arbeta med förlossningsvård och BB-vård.

Handlingen – som varken innehöll villkor om befattning, placering eller lön – som undertecknades den 3 februari 2014 var inte ett anställningskontrakt. Linda Steen hade redan en anställning som sjuksköterska. Kontraktet är att betrakta som en separat, i förhållande till redan erhållen anställning, överenskommelse om en studieförmån och studiefinansiering, enligt vilken Landstinget förpliktades att utbetala studielön mot att Linda Steen förpliktades att jobba som barnmorska inom landstinget i två år efter erhållen barnmorskelegitimation. Efter avslutade studier aktualiseras en ny placering inom Landstinget. Därvid upprättas regelmässigt också nya anställningshandlingar.

Kontraktet innebar dock ingen förpliktelse för Landstinget att erbjuda Linda Steen arbete som barnmorska efter avslutade studier.

Linda Steen nämnde inte vid något tillfälle inför ansökan om studieledighet eller vid kontakt med vårdenhetschefen i Nyköping inför beslut om studiefinansiering sina begränsningar i arbetet som barnmorska. Det var först i mars 2015, kort innan studierna avslutades, som Linda Steen tog upp sina begränsningar.

I sin första kontakt med Marianne Orrheim Blomberg skrev Linda Steen ett brev där hon förklarade att hon förstod att hon inte kunde arbeta vid kvinnokliniken eftersom hon skulle komma att möta abortpatienter i alla delar av verksamheten. Linda Steen fick då ett sakligt besked med innebörden att hon inte kunde anställas på kvinnokliniken i Nyköping.

Personalassistenten Lisbeth van der Linden fick i uppdrag att i samråd med Linda Steen planera tiden efter studieledigheten. Utgångspunkten var att Linda Steen skulle återgå till sitt arbete vid Malmköpings vårdcentral. Lisbeth van der Linden var tydlig med att Landstinget förväntade sig att Linda Steen skulle arbeta i Landstinget i två år efter studierna. Lisbeth van der Linden uttalade sig dock inte på det sätt som Linda Steen har gjort gällande (punkt 3).

Linda Steen ansökte i början av maj 2015 om semester och föräldraledighet under sommarperioden efter att hennes utbildning var avslutad, vilket hon beviljades av Lisbeth van der Lindens vikarie Lilian Andersson. Det bestämdes även att de skulle höras igen för att diskutera konsekvenserna av att Linda Steen inte kunde fullgöra utbildningskontraktet senare under sommaren.

När Marianne Orrheim Blomberg i e-postmeddelande till Linda Steen (punkt 6) så uttryckte hon sig inte om Linda Steens åsikter i egentlig mening. Ordet ”åsikter” ska förstås som synonymt med ”det du Linda har berättat för mig”.

Per den 30 juni 2015 sa Linda Steen upp sig från sin anställning vid Landstinget. Linda Steen träffade Lilian Andersson och verksamhetschefen Charlotte Demelew Westerberg för att reglera samtliga frågor kopplade till anställningen. Det är korrekt att den slutliga texten för överenskommelsen inte skickades i förväg till Linda Steen. Mötet var lugnt och överenskommelsen undertecknades. Linda Steen utsattes alltså inte för något svikligt förfarande (punkt 7).

Några dagar efter överenskommelsen begärde Linda Steen att Landstinget skulle annullera meningen om att Linda Steen inte skulle kunna ställa några ytterligare anspråk på Landstinget. Landstingets handläggare svarade att hon gick med på detta men att överenskommelsen i övrigt stod fast.

Linda Steen har inte givit en korrekt beskrivning av abortvården. Socialstyrelsen för statistik över aborter i Sverige. Av statistiken framgår att sena aborter – sett till riket – utgör ca 7 procent av alla aborter och att det avser aborter efter graviditetsvecka 12.

Kvinnoklinikernas verksamheter förlossning, BB, gynekologisk vårdavdelning och mottagningar utgör en sammanhållen och integrerad verksamhet.

På Mälarsjukhuset är BB-avdelningen och den gynekologiska avdelningen en enhet som utgörs av två korridorer som sitter ihop i hästsko-form. Patienterna på avdelningen har gemensamt dagrum och matsal. Förlossningsenheten är belägen på ett annat våningsplan. De kvinnor som genomgår abort före vecka 9 (tidig abort) och som är kvar på sjukhuset under abort vårdas som huvudregel på den gynekologiska vårdavdelningen. Barnmorskorna på vårdavdelningen ansvarar för vården och uppföljningen av patienten. Medicinsk abort efter vecka 12 till och med vecka 18 (sena aborter) genomförs på vårdavdelningen eller förlossningsavdelningen. Det arbetar 37 barnmorskor på vårdavdelningen BB/gyn och förlossning på Mälarsjukhuset, vilka alla är anställda av Landstinget och inte vid en specifik enhet. Inskolning av nyanställda barnmorskor sker på samtliga enheter.

Bemanningen under natt och helg är en barnmorska och en undersköterska på BB och en barnmorska/sjuksköterska och en undersköterska på gyn. De arbetar tillsammans med alla inneliggande patienter. På förlossningen är minimibemanningen alltid minst tre barnmorskor och tre undersköterskor. Utifrån arbetsbelastningen kan det ske omflyttning av barnmorskor och annan personal mellan de tre enheterna.

Barnmorskorna växlar mellan olika enheter inom slutenvården i sitt grundschema och alla arbetar dag- och nattpass. Natttid samarbetar personalen på BB- och gynekologisk vårdavdelning. Nattpersonalen på BB möter därför regelbundet gyn- och abortpatienter. All personal ska kunna vikariera för varandra och vara beredda att arbeta nattpass för att upprätthålla patientsäkerhet och kvalitet i verksamheten. Slutenvårdsenheterna och öppenvårdsenheterna samarbetar och hjälps åt att bemanna verksamheten, vilket blir särskilt viktigt under semesterperioder.

Det finns även barnmorskemottagning, specialistmödravårdens mottagning och ultraljudsverksamhet på sjukhuset. Barnmorskorna vid dessa enheter ska kunna ge stöd och adekvat rådgivning om bland annat abort.

Kullbergsska sjukhuset har en barnmorskemottagning som ger mödrahälsovård och preventivmedelsmottagning, graviditetsövervakning med ultraljud, föräldragrupsverksamhet och preventivmedelsrådgivning samt provtagning vid misstanke om sexuellt överförbara sjukdomar. Här finns möjlighet till abortrådgivning och att genomföra medicinsk abort. Vid Kullbergsska sjukhuset arbetar 15 barnmorskor.

På Nyköpings lasarett finns en förlossningsavdelning med BB-platser och gynekologisk vårdavdelning. De är integrerade med varandra och har tillsammans 16 vårdplatser. På nätter och helger finns även två barnobservationsplatser på avdelningen. Under kvällar och helger fungerar avdelningen även som en akutmottagning för patienter med gynekologiska besvär.

Abortvården är en integrerad del av kvinnoklinikens verksamhet. Förlossning, gyn och BB-avdelning är samlokaliserad till en gemensam kvinnoavdelning på ett våningsplan. De som genomför medicinsk abort kan få läkemedel på sjukhus eller mottagning men fullfölja aborten i hemmet till och med graviditetsvecka 9, med uppföljning per telefon. Efter vecka 9 är kvinnan ineliggande på sjukhuset under aborten. De kvinnor som väljer att genomföra medicinsk abort på sjukhuset är i första hand ineliggande på förlossning men kan även placeras på vårdavdelningen. Efter vecka 12 sker aborten på förlossningen. Barnmorskor ansvarar för vården och uppföljningen av samtliga patienter.

Med sena aborter avses abort efter graviditetsvecka 12.

Det sker uppföljning av samtliga abortpatienter, inklusive efterkontroll och preventivmedelsrådgivning.

Det arbetar ungefär 40 barnmorskor på kliniken, varav 21 på kvinnoavdelningen. De roterar mellan gyn, BB och förlossning i sitt grundschema och alla arbetar både dag- och nattpass. Även barnmorskor på barnmorskemottagningen arbetar pass på förlossningen. Nattetid samarbetar personalen på kvinnoavdelningen. Personal på BB-Gynavdelning möter därför regelbundet gyn- och abortpatienter.

Förlossningsverksamhetens minimibemanning är två barnmorskor och en undersköterska oavsett tid på dygnet. Bemanningen på natten är sammanlagt tre barnmorskor alternativt två barnmorskor, en sjuksköterska och två undersköterskor. De arbetar tillsammans med alla ineliggande patienter, förlossningsverksamheten och jourverksamheten. All personal ska kunna vikariera för varandra och vara beredda att arbeta nattpass. Personalen är också indelad i fem team med en funktionsansvarig för varje team. Teamen är barnmorskemottagning, förlossning, BB, gynekologisk slutenvård samt gynekologisk öppenvård. Schemaläggning av personalen är inte begränsad till teamtillhörigheten.

UTREDNING

Målet har avgjorts efter huvudförhandling. Vid denna har på begäran av Linda Steen förhör hållits under sanningsförsäkran med henne själv samt vittnesförhör med Margareta Berggren, Ingrid Karlsson, Elin Eidebrant och Emelie Steen. Vidare har på begäran av båda parter hållits vittnesförhör med Lena Nilsson och på begäran av Landstinget med Ulrika Hedsand, Lisbeth van der Linden, Lilian Andersson, Charlotte Demelew Westerberg, Aino Börjars Treijs, Gabriel Edström, Catharina Björndahl och Bettina Ouvrier.

Parterna har även åberopat skriftlig bevisning.

DOMSKÄL*Anställning på kvinnokliniken vid Nyköpings lasarett*

Linda Steen har gjort gällande att Landstingets agerande har inneburit att hon avskedades från sin anställning vid kvinnokliniken i Nyköping.

I målet är ostridigt att Linda Steen sedan år 2006 hade anställning som sjuksköterska i Landstinget. En första fråga som tingsrätten har att ta ställning till är om handlingen undertecknad den 3 februari 2014 utgör ett nytt anställningsavtal mellan Landstinget och Linda Steen om anställning som barnmorska vid kvinnokliniken i Nyköping. Ett sådant nytt anställningsavtal är nämligen en förutsättning för påståendet om att Linda Steen sedan avskedades från anställningen vid kvinnokliniken i Nyköping.

Enligt handlingens ordalydelse innehåller den för Landstingets del en förpliktelse om studiefinansiering, dvs. att betala studielön med 17 000 kr per månad under vissa i avtalet angivna perioder, och för Linda Steens del en förpliktelse att, efter fullföljda studier, arbeta två år som barnmorska vid kvinnokliniken, Nyköpings lasarett, på 100 % tjänstgöringsgrad. Väsentliga delar av ett anställningsavtal, såsom lön och anställningsform, saknas. I målet har inte framkommit något som tyder på att avsikten

från Landstingets sida var att genom denna handling ingå ett anställningsavtal eller att Landstinget agerade på ett sådant sätt att agerandet gav Linda Steen fog för uppfattningen att så var fallet. Tvärtom har de personer vid Landstinget som hanterade Linda Steens ansökan om studiefinansiering, Ulrika Hedsand och Lisbeth van der Linden, samstämmigt berättat att handlingen för Landstingets del utgjorde endast en förpliktelse att betala studielön. De har vidare förklarat att Linda Steens ansökan – inklusive utformningen av handlingen – har hanterats helt i enlighet med det standardförfarande som tillämpas, samt att nytt anställningsavtal regelmässigt upprättas först när utbildningen är fullföljd, under förutsättning att det finns en tjänst ledig. Detta stöds även av åberopade exempel på anställningsavtal som träffats efter avtal om studiefinansiering. Det förhållandet att Linda Steen ansökte om anställning på kvinnokliniken vid Mälarsjukhuset tyder på att hon själv inte ansåg sig anställd vid kvinnokliniken i Nyköping. Utredningen ger inte heller i övrigt stöd för att Linda Steen ansåg sig, genom handlingen eller av någon annan anledning, vara anställd som barnmorska där.

Linda Steen har således inte visat att något nytt anställningsavtal som barnmorska vid kvinnokliniken i Nyköping har kommit till stånd och att hon har avskedats från den anställningen.

Åsikts- och yttrandefrihet

Linda Steen har gjort gällande att Landstinget som anställningsvillkor har ställt upp ett villkor att alla barnmorskor måste ha en viss inställning till abort och att hon på grund av sina åsikter har förvägrats anställning hos Landstinget.

Av utredningen framgår att Linda Steen den 16 mars 2015 skickade ett e-postmeddelande till Marianne Orrheim Blomberg och Gabriel Edström i vilket hon förklarade att hon önskade avstå från abortvård och lyfte frågan om det utifrån detta var möjligt att arbeta vid Nyköpings lasarett. Marianne Orrheim Blomberg svarade Linda Steen i två e-postmeddelanden av den 17 respektive 20 mars 2015. Av

meddelandena framgår att Marianne Orrheim Blomberg redogjorde för organisationen och förutsättningarna för arbetet som barnmorska samt uppgav att det inte var möjligt att ha en barnmorska anställd som inte kunde arbeta utifrån de redogjorda förutsättningarna. Linda Steen gavs också tillfälle att utifrån detta fundera och tänka om avseende sin inställning.

Utredningen ger inte stöd för att Linda Steen har nekats anställning som en påföljd för att hon uttryckte sina åsikter eller att Landstinget kan anses ha ställt ett allmänt villkor att alla barnmorskor måste ha en viss inställning till abort. Formuleringarna i åberopade e-postmeddelanden tyder snarare på att kliniken i Nyköping gärna hade anställt henne om hon hade kunnat utföra abortvård. Som exempel kan nämnas Marianne Orrheim Blombergs e-post den 17 mars 2015: ”Om ditt besked blir att du inte vill arbeta hos oss, vilket skulle vara jättetråkigt, så kopplar jag över ditt ärende till min PA. Ta en ordentlig funderare innan du fattar ett beslut så är du snäll.” I e-post den 20 mars 2015 skrev Marianne Orrheim Blomberg: ”tyvärr så är ledningsgruppens eniga beslut att inte anställa Dig under de krav Du ställer. Vi har helt enkelt ingen plats i vår organisation för Dig för hos oss skulle arbetet involvera Dig i abortfrågor var Du än arbetar. Vi beklagar verkligen att dessa tankar och Ditt beslut kom så sent i Din utbildning. Vi ifrågasätter inte personers rätt till att ha en åsikt, men det innebär inte att vi kan bereda plats för Dig.”

Enligt tingsrätten framgår det av korrespondensen läst i sin helhet, att det var på grund av Linda Steens förklaring att hon ansåg sig förhindrad att medverka vid abortvård, dvs. att utföra vissa arbetsmoment som ingick i tjänsten som barnmorska, som hon nekades anställning. Vad som åberopats rörande kvinnokliniken vid Mälarsjukhuset ger inte heller stöd för att det var Linda Steens åsikter som var skälet till att hon nekades anställning. Linda Steen har i förhör sagt att hon upplevde det skrämmande att Landstinget hade synpunkter på vilka åsikter en anställd får ha. Hon har dock också uppgett att hon sökte anställningen vid Mälarsjukhuset för att det var ett större sjukhus än Nyköpings lasarett som därför kunde ha enklare att ”passa in henne” i schemat. Uttalandet tyder på att även Linda Steen själv hade uppfattningen att det var hennes

begränsningar när det gällde att utföra abortvård som var anledningen till att hon nekades anställning. F.d. verksamhetschefen vid kvinnokliniken i Nyköping Gabriel Edström och vårdenhetschefen vid Mälarsjukhuset Catharina Björndahl samt övriga hörda personer som var inblandade i beslutet att inte erbjuda Linda Steen tjänst som barnmorska har också samstämmt lämnat uppgifter med innebörden att så var fallet.

Sammantaget konstaterar tingsrätten att Landstinget inte kan anses ha ställt som villkor att alla barnmorskor måste ha en viss inställning till abort och att det inte var Linda Steens åsikter som sådana som var anledningen till att hon nekades anställning. Brott mot yttrandefriheten i artikel 10 EKMR föreligger därför inte.

Tanke-, samvets- och religionsfrihet

Av utredningen framgår att Landstinget uppställde som anställningsvillkor att alla barnmorskor måste kunna utföra de uppgifter som ingår i kompetensbeskrivningen för en legitimerad barnmorska, dvs. även medverka vid aborter. Landstinget tillämpade villkoret mot Linda Steen och nekade henne anställning som barnmorska vid kvinnoklinikerna i Nyköping och i Eskilstuna.

Tingsrättens prövning begränsas inledningsvis till frågan om beslutet att tillämpa villkoret att alla barnmorskor måste medverka vid aborter, genom vilket Linda Steen nekades anställning, utgör en kränkning av hennes tanke-, samvets- och religionsfrihet enligt EKMR.

Landstingets agerande utgör en inskränkning i Linda Steens rättigheter enligt artikel 9 EKMR

Artikel 9 EKMR föreskriver att var och en har rätt till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet. I religionsfriheten ingår bl.a. rätten att utöva sin religion.

Europadomstolen har i målen Eweida m.fl. mot Storbritannien (application nos. 48420/10, 59842/10, 51671/10 och 36516/10) behandlat en rad frågor om religionsfrihet i relation till förpliktelser i anställningsförhållanden. Domstolen behandlade bl.a. frågan om en religiöst motiverad vägran att utföra en viss arbetsuppgift, alternativt följa en viss på arbetsplatsen föreskriven policy, utgjort ett sådant utövande av religion som faller inom tillämpningsområdet för artikel 9 EKMR. Ett av målen avsåg en kommunanställd som vägrat att utföra förrättande av partnerskapsceremonier för samkönade par. Ett annat avsåg en anställd med uppgift att ge råd om samlevnadsproblem som vägrat ge rådgivning till samkönade par. De andra två målen rörde en vägran att underlåta att bära kors i strid med företagets respektive myndighetens klädpolicy. I samtliga fyra fall ansåg Europadomstolen att arbetstagarnas vägran att utföra en viss arbetsuppgift respektive följa en viss policy var en sådan manifestation av det centrala innehållet i deras religion att de åtnjöt skydd under artikel 9.

Linda Steen har uppgett att hennes vägran att utföra aborter grundar sig i en blandning av hennes kristna tro och hennes samvetsövertygelse. Någon anledning att göra en åtskillnad mellan hennes religiösa tro och hennes samvetsövertygelse finns inte. Hennes tro och livsåskådning är att ett mänskligt liv börjar vid befruktningen och att hon därför är förhindrad att medverka vid ingrepp som innebär ett utsläckande av mänskligt liv. Det finns ingen anledning att ifrågasätta att detta är det centrala innehållet i hennes övertygelse och religion. Mot bakgrund av Europadomstolens avgöranden i målen Eweida m.fl. är Linda Steens förklaring att hon anser sig förhindrad att medverka på visst sätt när det gäller aborter en sådan manifestation av hennes trosuppfattning som åtnjuter skydd enligt artikel 9 EKMR. Landstingets beslut att på grund av Linda Steens begränsningar neka henne anställning utgör då en inskränkning i Linda Steens rättigheter enligt artikel 9.

Inskränkningen har lagstöd

Enligt andra stycket av artikel 9 EKMR får friheten att utöva sin religion eller tro underkastas sådana inskränkningar som är föreskrivna i lag och som i ett demokratiskt samhälle är nödvändiga med hänsyn till den allmänna säkerheten eller till skydd för allmän ordning, hälsa eller moral eller till skydd för andra personers fri- och rättigheter. Det skyddade intresse som är aktuellt i detta fall är hälsa.

Kravet på laglighet innebär här som på andra håll i konventionen att det måste finnas en lag som gör inskränkningen i rimlig mån förutsebar (Danelius, Mänskliga rättigheter i europeisk praxis, femte upplagan, 2015, s. 452).

Hälso- och sjukvård ska enligt 2 a § hälso- och sjukvårdslagen bedrivas så att den uppfyller kraven på god vård. Landstinget har enligt 3 § samma lag ansvar för att erbjuda en god hälso- och sjukvård åt bosatta inom landstinget. En viktig förutsättning för att kravet på god vård ska kunna tillgodoses är att hälso- och sjukvårdspersonal uppfyller uppställda utbildnings- och kompetenskrav (prop. 1981/82:97 s. 74).

Enligt 5 § abortlagen får bl.a. abort utföras endast av den som är behörig att utöva läkaryrket. Av 6 kap. 3 § första stycket patientsäkerhetslagen framgår vidare att hälso- och sjukvårdspersonal får delegera en arbetsuppgift till någon annan endast när det är förenligt med kravet på en god och säker vård. Av Socialstyrelsens rapport, Medicinska aborter, fördelning av arbetsuppgifter – praxis och regelverk, 2008, s. 7, framgår följande. När abortlagen trädde i kraft år 1975 var legal (inducerad) abort synonymt med kirurgisk abort. I 5 § andra stycket abortlagen står att ”endast den som är behörig att utföra läkaryrket får utföra abort eller avbryta havandeskap enligt 6 §”. Sedan lagen trädde i kraft har såväl teknik, exempelvis avseende vaginala ultraljudsundersökningar, som läkemedel utvecklats. Teknikutvecklingen har inneburit att diagnoser kan ställas med större säkerhet. Nya läkemedel har bidragit till att en ny abortmetod har tillkommit, den medicinska. Med ny teknik och nya läkemedel utförs numera aborter i allt större utsträckning med den medicinska metoden. En förskjutning

av arbetsuppgifter i abortverksamheten har skett. Många arbetsuppgifter som tidigare hörde till gynekologer, hör nu till barnmorskor och sjuksköterskor.

Av Socialstyrelsens kompetensbeskrivning för legitimerad barnmorska, 2006, s. 13 f, framgår att i barnmorskans arbetsuppgifter ingår bl.a. att tillämpa kunskaper om aborter och de komplikationer som kan uppstå i samband därmed, vårda patienter som genomgår abort samt förskriva och administrera preventivmedel.

Avseende Landstingets rätt att ställa upp kompetenskrav för tjänsten som barnmorska kan följande sägas. Arbetsgivaren får inom vida ramar utöva arbetsledning, dvs. ensidigt fatta beslut som rör t.ex. arbetstagarens prestationer och skyldigheter i anställningen. Arbetsdomstolen har förklarat att arbetsledningsrätten utgör en allmän rättsgrundsats, vilken gäller även utan stöd i kollektivavtal (AD 1932 nr 100 och AD 1934 nr 179). (Källström och Malmberg, Anställningsförhållandet, fjärde upplagan, 2016, s. 189 f). I målet Wretlund mot Sverige, application no. 46210/99, ansåg Europadomstolen att denna allmänna rättsgrundsats om arbetsgivarens arbetsledningsrätt uppfyller EKMR:s krav på lagstöd.

Det finns sammanfattningsvis lagstöd för att ålägga en barnmorska de i Socialstyrelsens kompetensbeskrivning angivna arbetsuppgifterna.

Inskränkningen är proportionerlig och har inte inneburit en kränkning av rättigheterna enligt artikel 9 EKMR

Vid bedömningen av om en inskränkning varit nödvändig i ett demokratiskt samhälle med hänsyn till ovan angivna skyddade intressen, ska en värdering ske av om inskränkningen är proportionerlig i förhållande till det skyddade intresset, varvid en viss tolkningsmarginal ("margin of appreciation") ska gälla. Vid bedömningen ska individens intressen vägas mot samhällets intressen (se t.ex. Palomo Sánchez and Others mot Spanien, applications nos. 28955/06, 28957/06, 28959/06 and 28964/06 och Eweida m.fl. mot Storbritannien). Av sistnämnda rättsfall framgår att vid frågor

om säkerhet inom hälso- och sjukvård åtnjuter inhemska myndigheter en bred tolkningsmarginal. Vidare framgår av Europadomstolens praxis att det även vid frågor som rör religions- och samvetsfrihet i princip råder en bred tolkningsmarginal (se t.ex. SAS mot Frankrike, application no. 43835/11).

Abort är en lagstadgad rättighet som det åligger Landstinget att tillhandahålla i förenlighet med kravet på god vård. I det aktuella fallet framgår det av utredningen, bl.a. uppgifterna från barnmorskan Aino Börjars Treijs och f.d. verksamhetschefen vid kvinnokliniken i Nyköping Gabriel Edström samt medicinskt ledningsansvariga läkaren på kvinnokliniken vid Mälarsjukhuset Bettina Ouvrier och vårdenhetschefen vid Mälarsjukhuset Catharina Björndahl, att det med hänsyn till organisationen på kvinnoklinikerna inte var möjligt att anpassa verksamheten och göra undantag för Linda Steen så att hon kunde slippa arbeta med abortvård utan att riskera dels tryggheten i vården, dels att belasta andra anställda.

Linda Steen har som anställd sjuksköterska hos Landstinget nekats ny anställning som barnmorska hos Landstinget. Hon har således redan före tillträdet fått klart för sig att den nya anställningen ställde krav som inte gick att förena med hennes trosutövning. När Linda Steen nekades anställning som barnmorska erbjöds hon att behålla anställningen som sjuksköterska. Av uppgifterna från f.d.verksamhetschefen Charlotte Demelew Westerberg framgår att Linda Steen också erbjöds möjligheten att arbeta på barnavårdscentral där hon delvis kunde få nytta av sin nyförvärvade kompetens.

En avvägning ska göras mellan å ena sidan dels Linda Steens intresse av att få utöva sina rättigheter, dels de konsekvenser som Landstingets beslut fick för henne och å andra sidan Landstingets intresse av att, i syfte att skydda hälsa, tillhandahålla en god och säker vård.

Med hänsyn till ovan angivna omständigheter och med beaktande av dels att Linda Steen utan tvång sökte en anställning som hon visste ställde krav som inte gick att förena med hennes trosutövning, dels vad som framkommit i fråga om Landstingets

möjligheter att tillgodose Linda Steens intressen, gör tingsrätten bedömningen att Landstingets agerande var proportionerligt i förhållande till det skyddande intresset.

Det innebär att den aktuella inskränkningen i Linda Steens rättigheter enligt artikel 9 var nödvändig i ett demokratiskt samhälle med hänsyn till skyddet för hälsa.

Slutsatsen är att Linda Steens tanke-, samvets- och religionsfrihet enligt artikel 9 inte har kränkts genom Landstingets agerande. Att Linda Steen har visat att vårdpersonal i många av Europas länder har en lagstadgad rätt till samvetsfrihet påverkar inte bedömningen. Inte heller Europarådets resolution 1763 eller 1928 (2013) medför någon annan bedömning.

Käromålet ska därmed ogillas.

Följande bör tilläggas.

Det internationella övervakningssystemet i EKMR är subsidiärt i förhållande till den nationella tillämpningen. Det primära ansvaret för att rättigheterna i EKMR respekteras har således de enskilda konventionsstaterna. Det är dessa som enligt artikel 1 i konventionen ska se till att individen kommer i åtnjutande av de fri- och rättigheter som skyddas genom konventionen. Av artikel 13 i konventionen framgår vidare att eventuella misstag eller missgrepp i största möjliga utsträckning ska korrigeras genom effektiva rättsmedel på det nationella planet. (Danelius, Mänskliga rättigheter i europeisk praxis, femte upplagan, 2015, s. 41).

De omständigheter som Linda Steen har grundat sin talan på innefattar ett påstående om diskriminering. Tillämplig nationell lag är därvid DL.

Linda Steen har hävdat att DL inte utgör ett effektivt rättsmedel för kränkningar av religions- och samvetsfriheten och att frågan om kränkning därför ska prövas enligt EKMR.

Diskrimineringsförbudet i EKMR ska tillämpas först när det kan konstateras att DL:s regler inte – ens med en konventionskonform tolkning – når upp till det rättighetsskydd som föreskrivs i EKMR. Vid den bedömning av Linda Steens rättighetsskydd enligt EKMR som tingsrätten gjort ovan, står klart att DL är tillräcklig som rättsmedel i detta fall.

Rättegångskostnader

Det finns inte tillräckliga skäl att frånga huvudregeln om att den förlorande parten ska ersätta motparten dennes rättegångskostnad. Landstinget ska således tillerkännas ersättning för sin rättegångskostnad.

Landstinget har yrkat ersättning med 1 215 736 kr, varav 1 172 000 kr avser ombudsarvode och 43 736 kr avser utlägg. Yrkandet är vitsordat och ska bifallas.

HUR MAN ÖVERKLAGAR TILL ARBETSDOMSTOLEN; se bilaga 1 (DV 420)

Överklagande ska ha kommit in till tingsrätten senast den 25 november 2016.

Prövningstillstånd krävs.

Maria Widebeck

Lars Ivarsson

Anna Adolfsson Hall

ANVISNING FÖR ÖVERKLAGANDE AV DOM TILL ARBETSDOMSTOLEN

Den som vill överklaga tingsrättens dom ska göra detta skriftligen. **Skrivelsen ska skickas eller lämnas till tingsrätten.** Överklagandet prövas av Arbetsdomstolen.

Överklagandet ska ha kommit in till tingsrätten **inom tre veckor** från domens datum. Sista dagen för överklagande finns angiven på sista sidan i domen.

Har ena parten överklagat domen i rätt tid, får också motparten överklaga domen (s.k. **anslutningsöverklagande**) även om den vanliga tiden för överklagande har gått ut. Överklagandet ska också i detta fall skickas eller lämnas till tingsrätten och det måste ha kommit in till tingsrätten **inom en vecka** från den i domen angivna sista dagen för överklagande. **Om det första överklagandet återkallas eller förfaller kan inte heller anslutningsöverklagandet prövas.**

Samma regler som för part gäller för den som inte är part eller intervenient och som vill överklaga ett **i domen intaget beslut** som angår honom eller henne. I fråga om sådant beslut finns dock inte någon möjlighet till anslutningsöverklagande.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i Arbetsdomstolen fordras att **prövningstillstånd** meddelas. Arbetsdomstolen lämnar prövningstillstånd om

1. det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som tingsrätten har kommit till,
2. det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som tingsrätten kommit till,
3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller
4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står tingsrättens avgörande fast. Det är därför viktigt att

det klart och tydligt framgår av överklagandet varför klaganden anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla uppgifter om

1. den dom som överklagas med angivande av tingsrättens namn samt dag och nummer för domen,
2. parternas namn och hemvist och om möjligt deras postadresser, yrken, personnummer och telefonnummer, varvid parterna benämns klagande respektive motpart,
3. den ändring av tingsrättens dom som klaganden vill få till stånd,
4. grunderna (skälen) för överklagandet,
5. de omständigheter som åberopas till stöd för att prövningstillstånd ska meddelas, samt
6. de bevis som åberopas och vad som ska styrkas med varje bevis.

Skriftliga bevis som inte lagts fram tidigare ska ges in samtidigt med överklagandet. Vill klaganden att det ska hållas ett förnyat förhör med ett vittne, en sakkunnig eller en part eller en förnyad syn, ska han eller hon i skrivelsen ange det och skälen till detta.

Skrivelsen ska vara undertecknad av klaganden eller hans/hennes ombud. Till överklagandet ska bifogas lika många kopior av skrivelsen som det finns motparter i målet. Har inte klaganden bifogat tillräckligt antal kopior, framställs de kopior som behövs på klagandens bekostnad. Ytterligare upplysningar lämnas av tingsrätten. Adress och telefonnummer finns på första sidan av domen.

Om ni tidigare informerats om att förenklad delgivning kan komma att användas med er i målet/ärendet, kan sådant delgivningssätt också komma att användas med er i högre instanser om någon överklagar avgörandet dit.